

ישראל מחכה

אנחנו, שב-1995 הדלקנו נרות בכיכר כילדים, היום כבר הורים בעצמנו. אחרי שנים של גמגום והססנות, המשימה של הדור שלנו היא להגשים את מורשת רבין האמיתית: מחנה שמאל-מרכז זקוף קומה ובטוח בעצמו שמאמין בחלוקת הארץ, דמוקרטיה וצדק חברתי – ואינו חושש משותפות עם האזרחים הערבים.

על פניו, רצח רבין נראה כמו אחת ההתנקשויות הפוליטיות האפקטיביות ביותר בהיסטוריה: לא יותר משלושה כדורי אקדח נדרשו כדי להפיל ממשלה נבחרת בישראל, לקטוע את תהליך השלום ולרסק את ביטחונה העצמי של מחנה פוליטי שלם. אלא שמבט מעמיק יותר, מגלה מציאות אחרת. רבין אמנם נרצח לפני 23 שנה, אבל ההישגים העצומים של ממשלתו עדיין חיים. אנחנו, שב-1995 הדלקנו נרות בכיכר כילדים ומאז הפכנו להורים בעצמנו, גדלנו במדינה שרבין השאיר אחריו.

בזכות הסכמי אוסלו, אנחנו לא מנהלים את חייהם של תושבי ג'נין ויריחו. כשאנחנו קופצים לחופשה בעקבה, אנו חולפים במעבר גבול שמעוטר בתמונות של רבין וחוסין, ונזכרים שמנהיגות אמיצה יכולה להפוך מלחמה לשלום. רבים מאיתנו בוגרים של מכללות אקדמיות שממשלת רבין העניקה להן הכרה ותקציבים, ופתחה את שערי ההשכלה הגבוהה לרבבות צעירים. כשאנחנו צועדים במצעד הגאווה, אנו יודעים שהייתה זו ממשלת רבין שביטלה את האיסור על שירות להט"בים בצה"ל. מעט התקווה לשוויון שנותרה לחברינו הערבים נובעת מהידיעה שפעם כיהנה פה ממשלה שפעלה גם למענם. ומעל הכל: רוב הישראלים, גם אחרי שנים של שלטון ימין, עדיין מעדיפים להיפרד מהפלסטינים ולא להקריב את החלום הציוני על מזבח ההתנחלויות.

אם רשימת ההישגים הזו לא נשמעת לכם מוכרת, הרי זה משום שמחנה השמאל-מרכז הפסיק לספר את הסיפור הזה – סיפור ניצחונה של דרך רבין – והפסיק להילחם על הרעיונות שלו. אם תשאלו היום צעירים מה זה אומר להיות שמאלני, התשובה שתקבלו היא "קיצוני" במקרה הטוב או "בוגד" במקרה הרע. אם תחפשו תשובות בכנסת, תצאו לא פחות מבולבלים. חלק מחברי הכנסת במחנה זנחו מזמן את עקרונותיה הבסיסיים. הם אולי מצהירים שהם תומכים בחלוקת הארץ, אבל תמיד מוסיפים באותה נשימה – כאילו מדקלמים מדף המסרים של מועצת יש"ע – שפתרון שתי המדינות מת. מחוץ לכנסת, ישנם כותבים ופעילים השקועים בדיון תפל על "הבעיה של השמאל", במקום בשאלה החשובה באמת: כיצד מתרגמים את התמיכה הציבורית בחלוקת הארץ ובמדינת רווחה להצלחה פוליטית?

מדינה שעושה דברים גדולים

כדי להתעורר מהתרדמת שבה שרוי המחנה שלנו, עלינו לחזור לסיפור ההצלחה של ממשלת רבין. הממשלה הזו, שלא הספיקה להשלים את ימיה הונתה, יכולה ללמד אותנו כיצד נראה מחנה שאינו חושש להילחם על עקרונותיו וזוכה באמון הציבור.

בנאום שנשא ביולי 1992 לרגל כינון הממשלה, פרש רבין חזון בהיר שנשען על שלושה מרכיבים. הראשון: השגת שלום. "מהיום ולהבא לא נדבר על תהליך אלא על עשיית שלום", הכריז רבין. "אני מוכן לנסוע היום, מחר, לרבת-עמון, לדמשק, לביירות, בשליחות השלום". בניגוד לאלו שהפכו את "תהליך השלום" מאמצעי למטרה, רבין ידע היטב לאן הוא מוביל את המדינה. הוא ניסח אסטרטגיה שמבטיחה את האינטרסים של ישראל באמצעות הסדרים מדיניים עם שכנותיה. זו הציונות שהכיר מנעוריו: תפיסת עולם אקטיביסטית של עם שלוקח את גורלו בידי ומעמיד את הביטחון – ולא תפיסות משיחיות – כעיקרון העליון בקביעת מדיניות.

המרכיב השני שרבין הציג בנאומו היה צמצום האי-שוויון בין יהודים לערבים. "במשך שנים שגינו בהתייחסות לאזרחים הערבים והדרוזים", הודה באותו נאום. "היום, 44 שנה אחרי הקמת המדינה, יש פערים לא קטנים בין היישוב היהודי ליישוב הערבי בתחומים רבים. בשמה של הממשלה החדשה אני רואה לנכון להבטיח לאוכלוסייה הערבית, הדרוזית והבדואית, לעשות כל שאפשר לסגירת הפערים הללו". רבין לא הסתפק בהבטחה לצמצום פערים וכיוון בדבריו, ולאחר מכן גם במעשיו, להעניק לגיטימציה פוליטית לח"כים הערבים. באותו נאום פנה אליהם והבהיר כי "דלתה של הקואליציה תהיה פתוחה" בפניהם אם יקבלו את קווי היסוד של הממשלה. ואכן, עם פרישת ש"ס מהממשלה בעקבות

הסכם אוסלו, ממשלת רבין נשענה באופן קבוע על קולות הח"כים הערבים, ששימשו גוש חוסם על בסיס הסכמים מפורטים בין מפלגת העבודה לחד"ש ומד"ע. רבין לא עסק באופן אובססיבי בסימון הבדלים בינו לבין ההנהגה הערבית – אלה היו ידועים וברורים – אלא ביצירת מרחב של שותפות פוליטית. המרחב הזה היה אף הוא קורבן של הרצח: ממשיכי דרכו של רבין חששו לפתוח אותו בשנית, והעדיפו לחקות את הימין במקום לגבש את המערך הפוליטי שיגבר עליו.

התפיסה האקטיביסטית, שרואה בקיפאון של הימין סטייה מהציונות, הנחתה את רבין גם ביחס למרכיב השלישי בחזון שלו – צדק חברתי. "אנחנו נשנה את סדר העדיפויות הלאומי", הכריז. "כל סטודנט יוכל ללמוד, גם אם אין הפרטה מצויה בכיסו או בכיס הוריו... נעשה כל דבר כדי להבטיח קורת-גג לעולים החדשים ופטרונות דיור לזוגות הצעירים". ישראל של רבין הייתה מדינה אמיצה שעושה דברים גדולים: הכרה במכללות אקדמיות קיימות ובניית חדשות; בניית 150 אלף דירות; חקיקת חוק ביטוח בריאות ממלכתי והבטחת בריאות ציבורית איכותית לכל אזרח; הוספת 300 אלף שעות לימוד למערכת החינוך.

ראשי המתנחלים תיעבו את דרך רבין, בין היתר, משום שהגדלת התקציבים החברתיים הייתה כרוכה בשינוי סדרי העדיפויות הלאומיים. ממשלתו הפסיקה את מתן המענקים למשתכנים חדשים בהתנחלויות, ביטלה את סיווג ההתנחלויות כאיזור פיתוח א', והקפיאה בניית התנחלויות חדשות. רבין – רמטכ"ל ששת הימים – מעולם לא קנה את הטענה שמאות התנחלויות ברחבי הגדה תורמות לביטחון. הוא ידע היטב שביטחון ישראל תלוי בהגנה על גבולות-קבע וחתימה על הסדרים מדיניים. ולא פחות מאלה: במדינת רווחה שיוצרת חברה מלוכדת.

"צו פיוס" כסם הרדמה

אבל מורשת רבין אינה רק רשימת הישגים. היא גם, ואולי בעיקר, פוליטיקה המבוססת על רוח לחימה ותפיסת עולם מגובשת. הוא ידע שהחזון שלו יקים עליו מתנגדים, אבל לא נסוג לרגע. גם לא כשראשי יש"ע האשימו אותו – נשמע מוכר? – שהוא פוגע ב"אחדות העם". אפשר רק לשער כיצד היה מגיב נוכח אותם אירועים שמבקשים להנציח את זכרו בנאומים מעורפלים נגד אלימות, כאילו מדובר בתופעת טבע שאין לנו עליה שליטה – ולא באסטרטגיה המרכזית של הנהגת הימין.

מאז שכבש את השלטון, הימין מנהל את היומיום הפוליטי באמצעות מכונת-רעש שמייצרת פחד והסחות-דעת. צנזורה אמנותית, פגיעה באוניברסיטאות ומערכה פומבית נגד כלי-התקשורת ובתי-המשפט. תוכנית העבודה של ממשלת הימין לא מיועדת להיטיב עם האזרחים – אלה, כידוע, סתם "משעממים" – אלא לשמש בסיס לקמפיין מתמשך, שמוכתב על-ידי הגרעין הקשה של הימין המתנחלי וחבורה של צייצנים ועיתונאי ימין קולניים.

השאלה החשובה ביותר בפוליטיקה הישראלית היא מה יעשה המחנה שמנגד, זה שרוב הציבור תומך בעמדותיו: האם ייאבק בימין המתנחלי – קבוצת הלחץ הכוחנית ביותר בפוליטיקה הישראלית – או ימשיך לבלוע את סם ההרדמה הפוליטי שנקרא "צו פיוס" ולטשטש את העמדות שלו. הגיעה השעה להניח בפני הציבור חזון מעודכן וברור. אנו יודעים מה צריך לעשות: לקבוע גבול בינינו לבין הפלסטינים, לשקם את מדינת הרווחה, לקיים כאן מדינה יהודית ודמוקרטית שכל אזרחיה שווים. זו הדרך שהציונות התוותה מראשית דרכה וששלטון הימין סוטה ממנה באופן חד ומסוכן. לימין אין תכניות ואין מדיניות: זו הסיבה שמכונת-ההסתה שלו עובדת שעות נוספות. רבין הבין היטב את גודל הסכנה, ויצא לקרב הפוליטי של חייו מתוך תחושת דחיפות ושליחות. הדור שלנו חייב להשלים את המשימה.

רמי הוד הוא מנכ"ל המרכז הרעיוני בקרן ברל כצנלסון. ליאת שלזינגר היא מנכ"לית מולד – המרכז להתחדשות הדמוקרטיה